

י י ד י ש ע

פעם שער צייטונג

דיוענס בלאטש ערשיינט דריימאל וואכענטליך...

אויף דיוענס צייטונג קאנן מאן יעדען טאג פון ענווס פרייען...

Nr. 146, פֿינפֿעדהנטער יאהרונג, פֿעסט, פֿרייטאג טו כסלו ה'תרמ"ד, Pest, den 14. Dezember 1883.

טראַן גענין טראַן.

אין יעדער געזעס טראַן גענין טראַן דאס אבערדינגענטע...

נאך ערלעבונג דער יעדער עררהאט אנוועלע נענהייט ערהאבן דאס איראנאנד פארדערט דאס...

דייטענדע מאַרטיטעס פֿיר דען אנטראט איראניס געמלד פֿיר דאס באלדונע אינפֿורונג דער אלגענע...

דער דעפֿיטירטע מאַטשאַר ליעס זיך אין זייער געם צאָרען גענין דאס בישאָפֿע אים אַבערהויבן...

אנד נאָרם אַבערלייבנע אונד אינדולדאסקייט פֿאַר- האַנדען זענען...

פֿערשידענע נײַאָנקײטען.

דײַ אַ נײַע לעבן ענאָל אַנאָדײַ דײַ פֿעסעס און דער רײכטשאַט...

איראנאנד פֿאַרדערט דאס איראנאנד פֿאַרדערט דאס איראנאנד פֿאַרדערט דאס...

דער דעפֿיטירטע מאַטשאַר ליעס זיך אין זייער געם צאָרען גענין דאס בישאָפֿע אים אַבערהויבן...

פֿערן מאַנען נאָך עמעדיך סאַלאַ נאַהם דער פֿאַטער דער אינאַרשיען אַנטֿעמטען געמלד...

איראנאנד פֿאַרדערט דאס איראנאנד פֿאַרדערט דאס איראנאנד פֿאַרדערט דאס...

דער דעפֿיטירטע מאַטשאַר ליעס זיך אין זייער געם צאָרען גענין דאס בישאָפֿע אים אַבערהויבן...

אבער דיעזע פריכט אלס איינען לעערען טרוים בע-
טראכטען דער נייע און עפיללונג געווען קאנן בליקען
ווי דאך איף דאס שטיכטע צוויקן: דאס יודישע רע-
ליגיאן וועלכע שטאן וויסלינגען דען 3 יארטע-
זענען! האט זיך אייגענברייטעט זיין! זיא בע-
שרענקט זיך נאך אנטמער איף זיינען פאלקס-
שטאמם, דען יודישען עמליך, דעם זיא ארשפרינג-
ליך איף דעם בערגע טויג אפגעענבארט ווארדע-
דאס בריסטענטהום בעשטעקט נאך קיינע 19
יאהרהונדערטער, אונד עס האט פאסט דאס גאנצע
געבילדעטע וועלט עראבערט: דער מאהאמט-
מעדיאנישע לייבט בעשטעקט בלאס זייס 13 יאהר-
הונדערטען אונד האט עפענפאללס אין אויגען אונד
אין אפריקא גאנצלייבט פאלקס-שטעמען ערא-
בערט, און דעם מאהאמעדיאנישען לייבטען מיט
לייב אונד זעלענע אהאנגען: זיא נאך מער!
זעלבסט דאס אלטע זאגענאנטע: בורחישטישער-
ליגיאן האט אין איינעם נאכטען טהילע איינעם
אונד בינאס ווארדענע געשלאגען אונד ציעט און
אויסמישע ווייטערע פאלקס-שטעמען — אונד וואר-
ט בלייבט געדארע דא יודישע רעליגיאן עבען נור
איף דען יודישען שטאמם בעשרענקט: דיעזע
ערשיינען אויס לייבט ערקלערט: דאס יודישע רע-
ליגיאן וואר עבען פאן איהרעס אנפאנגע נון פיר דען
יודישען שטאמם בעשטעקט אונד דעמולירטען זיא
איף דען לייבט צוגעשניטען. זיא האבען דאס יודען
מעות' ווייל איהרע עלטערן ביא איהרעם שיער-
לען ארבעטען אויס ענפליטען. איינעווערטעס בראך
געלעסטען האבען! זיא האטען דאס לייבט-הויפטען
פעסט (סכות) ווייל איהרע עלטערן נאך איהרעם
אויסציענע אויס ענפליטען אין דער וויסטע אין הויט-
טען וואגענען און זיא. מאן זיעט אלוא דאס
ארבע זיענע בעכטע עבען נון פיר דען יודישען
שטאמם פאסטען אונד נור פיר איהן געמאכט וואר-
דען. אויס דיעזעס איינשטאנדע האט זיך איינע
דאקטור ערשיינען ערקלערט: ערסטענס דאס דא
ווען ווערעדע דער יאהר-ווייטע ארבעט פער-
פאלגענען דא אינערשטענערליכטע אנהענגליכ-
קייט פיר איהרע רעליגיאן זיינען דא דיעזע רעלי-
גיאן ווא אונזם פיר זיא ווי אירקלעך זעהר
פאסטענע אויס: — צווייטענס אבער, אונד דאס דא
שע רעליגיאן קיינע עראבערענען מאכט, ווייל זיא
עבען פיר אנהערע פאלקס-שטעמען נישט פאסט
וואס האבען צום שייפעלע דיטשע סלאווען ענ-
לעדע זיא און אויס מעות' אונד לייבטשטען ענ-
צו קומען, דא איהרע פארפאהרען נייע אין ענפ-
טען אלס שפראכען: ענפליכט אונד דארטען אונד אן
איינעם איינענע אויס ענפליטען זיך נישט בעמחיל-
גען קאנגען! ביים ענפליכטען מאן אלס דעם נייע-
ניא זיא קאנן מאן בעצורלך דער פאלגען דעם

מישעהענעוועטעס נאמין בערוהנט זיין, דאס
וידענטהום ווירד דארוך נישט געווינען, זאגערן
פיעל דער דאס בריסטענטהום, ווייל דאס וידענ-
טהום פיר זאלטע, און נישט יודישע אבשטאממ-
זיג, נאר קיינע אנגעבוירענע. קראפט האבען קאנ-
ווייר שטימען הערן אנדראשי פאלקאמען ביא,
אונד עבען ערעהאלבן ווארען וויר נייע פיר דאס
מישעהענעוועטען וועלכעס געוויס נישט צור שטער-
קונג וואהל אבער צור שוועבונג דעם וידענטהום
ביצורטאגען געאינגעט אויס!
ווי ווא דאס מ'שע ענע ענע זעט זיין
אויס ווי בער-הויזע דורכ ביע פאל-
לען! אבער דיעזע אנגעלעהרע ווירד דער
נייען פרייען פרעסעס פאן הייער פאלגענע אונ-
טערעסאנטע מיטטעוועליגע געמאכט: בעקאנטליך
פרעוויילען דאס זיינען מיטגלידערע דעם אבער-
הויפטען דען נראכטען טהילע דער צייט אויס זאגע-
נאנטען, נאציאנאל-קאסינאן, זיא זיא רעכט פלי-
טע קאסינען שפעלען אונד ציאר נישט איף
אין וועכענליך זאגערן איף הונדערטער אונד
טויזענדיק, אנטער דיעזען קאנאליענען בע-
פאנד זיך איך אין זיינער ערעהלאנג, נאמעס
נאלד דער פאן זיינען עלטערן דראכט הייבשטער
געעכטס, דיעזע האטען דאס דאפעל-אונטליק-קיי-
נע קראפט צו האטען אונד מאטעריע איינע
אינבענענבארע ליינענשאפט פיר דאס שפיעל: דער
זיינע געשלאנגן שפעלעט זאלאנגע ביו ער נאך
איינע העלדער האטען. אלליין דאס איז נאך
נישט אילעם, דער שפיעלענע וואר דאס ער
איך דאן נאך דאס שפיעל פארטועטעט אלס זי-
נע מאטען בערויטס לערע ווארען. ער פארטעט זיך
נעלד איף האקע ציונען אויס אונד — פערשפיעלעט
איך דיעזעס: אלס אויס געמאנד מער נעלד
פארטערעקען וואללטע, דא שפיעלעט ער מיט
זיינען פרייען אויס, נאציאנאל-קאסינאן איף
בארט. — איך זיא דיעזער זיווע פערלאך דער
אויסגלייכע זיינע מאן שוועטע טויזענדיק, נון
ווייר אבער איינע שולד, דא אויס נאציאנאל-
קאסינאן ווירד דאס שפיעל געשטעלט איינע
ערהייטליך געמאנט, דאס בינען 24 שטימען
בעצאלטע הערדען מיט, אלליין עס פרייענען 24
אונד איך 48 שטימען, אונד הערדען 12 קאנ-
טע נאך אנטען ער נעלד איינשטויבען אויס זיינע
פערשייענען ערהענטליכען צו בעלידיגען. ער
פערזוכט עס ווינע נישט צו ערפרייענען: דאס
נעלאנג איז נישט: ער מאכט דען פערזוך זיינע
נישט צו פערקויפען, ער פארלעט זיא אויס דען
הויפטענטהיל דעם ווערליכען ווערטהעם הערע-
נען, אלליין עס יא ניינענדיג אויף קויפען אילע-
פירען, ווארשיינליך וואללטע געמאנד דא נישט

אויס זאכען שלידערפרייען קויפען ווייל מאן וואיס-
טע צו וועלכעס צוועקע דער זיינע מאן דאס נעלד
בעמאטענען פיעלע פאן דענען וועלכע פאן איהם
באנאם אבער איהר שפיעל-נוטהאבען אין הערדען
האטען, איהם פארדענטליכע קויפען פיר זיינע נישט
אינטאבולירען. — דאס ענדע וואר, דאס דאך אי-
נינע מיטגלידערע דעם נאציאנאל קאסינאן, זיא
דען אוינגליקליכען זיינען מאן איינשטויבען בערויער-
טען, איהם פארדענטליכע קויפען פיר זיינע נישט
אויספירענען, אלליין דאס רעסטונג קאס צו שפעט,
דא דאס זאגענאנטען ערהענטליכען זיך בע-
רייטע אויף 30,000 נעלדען בעלידיגען, דאס נאלי
דיעזע זאלידע האלטען שטאנד ער ווערעדע נאמין
נעלדלאז דא, נון אין שפריכטונג זאמט: ווער
דען שארען האט, דער ברייכט פיר דען שפאסט
נינע צו זארגען! — דאס הייסט: ווען עמאנד צו
נינע געריכטעט אויס זיא פירען ער ווערעדע נאמין
מענטשען וועלכע איהן נאך מיט שפאסט אונד בע-
ליינענען איבערשטען, זיא ערנינג עס איך דעם
ארבעטן גאלד, פיעלע זיינע מיטגלידערע דעם
קאסינאן שפיעלענען נעלדען דען אנטראג, דאס מאן
דעם נאלי דען ווייטערען בעזוך דעם קאסינאן פער-
ביעטען מאנען אונד ווארען: נון דיעזע זאמטען:
נאך דען רענען דעם נאציאנאל-קאסינאן מיט זי-
דע ערהענטליכען נעלדען דען אונד ווארען:
דאס שפיעל ענטשטעהט אויבערדינט אין 24 שטונ-
דען בעצאלטע זיין, נאכדעם נון הערדען נאלי
זיינע ערהענטליכען נישט בינען 24 שטימען
בעצאלטע האט, זיא פערשיינען דעם זיינען איינע
הונדערטענעל דעם קאסינאן-פערזאנעם, וועסהאלב
דער פערזאן איהן אויס זיינער מיטטע שפאסטן
אונד איהם דען ווייטערען בעזוך דעם קאסינאן פער-
ביעטען מאנען — דא ערפרייען מיטטע-פרייענען
מיטא פאן דעם אוינגליקע דעם הערדען נאלי אונד
זאל דער זיינען איהן איינעווערטע פערשיינע-
הונג זיינעם מערהערער קאנאליענע דעם נאציא-
נאל-קאסינאן. ער נאמט זיא דארטע דעם אוינגליק-
לען זיינען מאנעס אן אונד בעוויקטע דורך זיין
איינזיינען דאס זיינע הערדען, וועלכע דען אונ-
טערען ווענען אבשפרינג דעם הערדען נאלי נייע
שפעלען, ביא דער אבשטאממנ איבער דיעזע
אנעלענענדישע און דער מינארטעט בליענען הערד
נאלי האט אלוא נור זיך נעלד איינשטויבען דאך
זיינע עררע ווארדען דורך דעם איינשטויבען דעם
מיניסטרע-פרייען ענטשן גערעכטעט דא נאלי איך
הייטע נאך נאטיהילך אויס, קאנאליען מיט לענע
דען מאטען, אויס נאציאנאל-קאסינאן אויבערדינט מיטא
שפיעלען קאנן, אלליין מיניסטרע-פרייענען מיטא
מיטטע ען פירלען, דאס זיינענען איינשטויבען
בלייבט דער זיינען דא ליינע דיעזער זיינען קא-

דאז שיינע ווירד דאך מיט איהנע איינע פרייע האבען.
דיעזע קראט מיט דער שווארצען איינע וועט איבעררייס-
דאס מיליטער זעהר גענען און מאכט ענפליטען, דאס זיא
עפעס און דער שפיעלענען שטימען, ווייל זיא אויס
דאס זעסעס פאלדאטען מיט דעם שפיעלע קאסינאן.
וואס זאל דאס? (ערוועקטע הוינד) געראט עס
איך זיאן צו אפמאכט דער זידען, דאס וויינען אלס אונ-
טערדראכט צו בעצורלך!
זיין! דאס נישט! (ערוועקטע דער אנגעשראפענען)
אבער וואס וואר, אויס וואר, אונזער ערוועקטע מעדען
נעלדיכע, וואס ווען דא שולדע אונד צווייטע געלענען אל-
ווען זיא שאן פילאזאפיען אונד קאנען זיך אבער זיא
לעס הוינענשטען, נון ווען זיא זיך נאך אבער זיא נייע
זעפע דער רעליגיאן הוינענשטען אונד זיא זאלטע נישט
געמאכטען, און טרום עס מיר נישט און וועהען זיא וועלכע
נעמאנען אין זיינער בעווענונג נישט צו דען אילענדע-
טען אבער דאס זיא דאראי און דען ווען דער אלס
ווייטען פארלאזן אונד נישט וועלכע פערלאסען —
דאס טרום זיא זעהר וועהר דא ווייטען האטען האבען
זיך פרייער וויר שפיענע וועלכע אויס טוינען איינ-
געציינענען ווען זיא נון זיינען זיינע דער שטימען איינ-
וועלכע פערלאסען, דאן אויס דער זיינע ווייטע
שטאמם פערלאזען, און האבען שאן אפ דער קראט הער-
אבער פארזעט געמאכט, אבער זיא אפ דען שווערענע
דאס נעמאנען פערלאסען אונד דאס מיליטער ווירד דא
נאכטע ציעהט, ווערדען זיא דא איבער איהרע קראט וועהן.
נון דאס אויס נישט אפמאכטען נישט נעלאזען זאגערן
אבערדראכט נישט יודישע וואס פיר בערשפע האבען דאן

דאס בריסטליכען פאלדאטען אונד שווערענען פאן דען
ווייטען פרייען ווען זיא דיעזע מעדען דא פארשיידע-
נע וועהן! זיא מין וועהר געענערטע פרייען ליינע
אויס דעם אפ דעם פאלד: ווען אין זידע אין וועהן
בילדונג געוועט, דא שפיענע ער אויס דער קושטע אונד
אין דיעזעם פרייענען שווערע קענטען ער קיינע גענען
מעהר: ער איבערשפרינגט איך זיא נעמען דעם פארלא
אונד שפליכטיקט אונד געראט דאן צו דען פרייענענעם.
טען אונד פערזאפענטען מענטשן עס מאן זיין, דאס איך
דא צווייא הערען איינזיינענע: געוויסען: ערפרייעט
העטען זיא דא קראט געוויינענע, אבער נאכט אויס
מין ציינע דאס איך זיא ווארדען אויס איינשטעס הער-
ען שפיענע אונד דאראי קיינע באזע אויבס האבען!
ענדלך געלאסען דאס שפיען אין דען פרייענענען —
לאנדונס, פלאשאן, דא לייטע אילענען איינשטויבען —
אונד זיינען אלס הוינד מאנדל אונד זיין בעלידיגע אויס
טערארעלי צוואסען איינשטויבען, ערבלוקטען זיא דא
דאז שטימען, וואס פאן איינעם אפשייער אנגעהאלטען
אונד אין דא ווען ערנישטע 1868 ווירד.
הוינד מאנדל וואר איינע זיך אבער דיעזע קע-
הייט דעם אפשייערען, ער רויס איהן זאפאשט פאן קראט
ווען אונד הייסטען אונד זיינע קאסינע אלס ציינע דער
הערוויסערדיגע צום וועלל.
הוינד מאכט זיינע רעמאליען בעלידיגען ענעס
טע פארזעט, דיעזע אבער פירלעט זיך איינשטויבען
בליקלך, דאס זיך ווענען איהרע צווייא אפשייערע וועל-
לירען ווערדען.
זעסעט פראנעס הוינד איינען פאלדע-מאן, נאך

וועלכער ריכטונג זיין מאן צום ווייטען ענפליע נעלאנגען
קאנען דא אין דער גענער דיעזעס טעמפלעס זיין נראכט-
טע וואגען
הוינד אין זיינער שאנען פרייענען אפשייערעם
אויספארען ערווייטענען איינע האפליכע אנטוואר, אבער
דער פאלדעס אנטווייטענע נאמין נראכט, איך ווייס נישט,
וועלכען טעמפלעס זיא זיינען, דען וויר האבען זעסעס צום
אויספליכטען שאן צווייא ווענען טעמפלעל!
וואס אויס! (דיעס הוינד איינעלך) האט זיך
הער דען דא יודישע נעמירטע זייס מינער אבווענענדיש
נאר זיא וועהר פרייענענע, דאס זיא צו זיא טעמפלע
הערישעללען מיטען!
דאס נישט! פערט ערשט האבען זיך דא ווירד נישט,
זאגערן עס רענען זיא האבען זיא זיך וויר האבען זעסעס
צווייטעלייא וועהן אלסע ווען אונד נייע טראפארטע וועהן
דארטע וואללען זיא מיר זאגען, וועלכען טעמפלע זיא איי-
נעמליך זיינען!
נון מינענעווען דען טראפארטען! (אנטווארען)
טע הוינד! מין נראכטע דויפטע ווארשיינליך צו
דיעזעם פארקערן!
דאן נעהען זיא נור רעכטע אין דא ווענאסעס!
זאמט דער פאלדעס!
הוינד פאלדעט זיך וועהר בעלידיגע, דאס דער פאן
לייכט דאס ווארש ווענאסעס איינשטויבען, אויסשפאר, אונד זיע
אויס צו: וואס וואללען זיא דען! דיעזע נאכטע האט זיא
אין איינע אנדערען נאמען! זיא הייסט זיא איינעמליך
שלאפענדיגאסע!
(פארשטענען פאלדעס)

